

ДОРОЖНЯ КАРТА із забезпечення свобод і прав людини та епідемічного благополуччя для ЛГБТІ в Україні у 2023 році

За підсумками Національної лідерської та експертної
ЛГБТІ-консультації–2022 «Українські ЛГБТІ: війна та життя»
(9–11 листопада 2022 року)

- § 1. У часи широкомасштабної війни в Україні, що почалася 24 лютого 2022 року з масованої атаки збройних сил російської федерації, рух за громадянську рівність для ЛГБТІ в Україні зазнав карколомних, але й обнадійливих змін.
- § 2. З одного боку, воєнні та гуманітарні виклики стали перепоною для роботи багатьох активістів/активісток та організацій і ініціатив, призвели до змін у пріоритетах роботи, обумовили масові переміщення людей з ЛГБТІ-спільнот як усередині країни, так і за її межі.
- § 3. З іншого боку, всі без винятку суб'єкти організованого ЛГБТІ-руху солідаризувалися з діями держави та суспільства в цілому, спрямованими на захист цілісності та суверенітету України; чимало хлопців і дівчат із числа ЛГБТ стали на захист Батьківщини під стяги Збройних Сил та Національної гвардії, поповнили ряди тероборони в різних регіонах країни — від Львівщини до Харківщини.
- § 4. Ми, український ЛГБТ-рух, підтримали подання заявки України на вступ до ЄС, і саме процес євроінтеграції відкрив перед нами нові вікна можливостей, дав змогу започаткувати нові напрями роботи, підживив нашу надію на краще майбутнє для України та всіх, хто тут живе.
- § 5. Широка підтримка ЛГБТІ-спільнот в Україні з боку наших численних друзів і партнерів із-за кордону зміцнила фундамент нашої роботи у нинішні найважчі часи.
- § 6. Ми відчули переважне розуміння нашої проблематики з боку осіб, що приймають рішення, та владних інституцій. З обережністю можемо констатувати, що суб'єкти владних повноважень демонструють політичну волю до змін на краще в законодавстві та соціумі з урахуванням законних прав та інтересів ЛГБТІ.
- § 7. Провівши за таких умов 9–11 листопада 2022 року Національну лідерську та експертну ЛГБТІ-консультацію «Українські ЛГБТІ: війна та життя» (далі — «*національна консультація*»), яка де-факто відбулася замість XV Національної ЛГБТІ-конференції України, ми вважаємо за необхідне визначити такі **пріоритети** спільної роботи ЛГБТІ-руху та наших партнерів і союзників на 2023 рік:

1. Законодавчі пріоритети

1.1. Мова ворожнечі.

- § 8. На часі — законодавча **заборона поширення через медіа закликів до дискримінації** та утисків окремих осіб і груп осіб за широким переліком підстав, з обов'язковим включенням до їхнього переліку сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності.
- § 9. У зв'язку з цим пропонуємо сконцентрувати зусилля на доопрацюванні та підтримці проєкту Закону України від 2 липня 2020 року № 2693-д «Про медіа», який уже увібрав у себе принципово необхідні новації, натомість потребує певного доопрацювання, зокрема — задля гармонізації з актами спільного права ЄС.
- § 10. Одразу робимо застереження, що надмірне обмеження свободи слова є неприпустимим, а заборонний перелік у галузі поширення інформації через медіа має характеризуватися правовою визначеністю для забезпечення можливості всіх суб'єктів інформаційних відносин передбачати правові наслідки своїх дій у сфері мовлення та поширення інформації.
- § 11. Одним зі способів формування такої правової визначеності ми вбачаємо **розроблення критеріїв приналежності публічної інформації до категорії неприпустимої** за широким переліком захищених ознак, зокрема ознаками СОГІ.

§ 12. Водночас, для попередження поширення через медіа закликів до дискримінації за ознаками СОГІ має бути створена як зовнішня система реагування, так і покращені корпоративна етика та професійні стандарти в галузі поширення інформації.

1.2. Злочини, мотивовані нетерпимістю.

§ 13. Додання таких підстав нетерпимості, як сексуальна орієнтація та ґендерна ідентичність, до вже існуючих підстав, передбачених Кримінальним кодексом України, багато років поспіль лишається потребою часу.

§ 14. Ми вітаємо в цілому **урядовий законопроект 5488** — проект Закону України **#ANTIHATE UA** від 13 травня 2021 р. № 5488 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації», напрацьований з урахуванням експертного бачення ЛГБТІ-спільнот, і закликаємо парламент, а особливо головний комітет — з питань правоохоронної діяльності — провести законопроект упродовж 2023 року від першого читання до прийняття в цілому, а Президента — підписати його.

1.3. Реєстроване цивільне партнерство (#РЦП).

§ 15. Ми вітаємо раніше прийняте з урахуванням наших пропозицій рішення уряду щодо включення заходів з розроблення законопроектів про цивільні партнерства до урядового плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки. Натомість звертаємо увагу широкого кола урядових і неурядових партнерів, що для виконання задачі щодо партнерств до встановленого терміну, яким є грудень 2023 року, **роботу над урядовим законопроектом варто розпочати на самому початку 2023 року.**

§ 16. Для цього вбачається доцільним створити міжсекторальну робочу групу із запрошенням до її складу керівництва/персоналу Мін'юсту, офісу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, юристів/юристок експертної платформи «Боротьба за здоров'я», що є програмною активністю БО «100 відсотків життя», фахівців/фахівчинь проектів міжнародної технічної допомоги і, звичайно, експертів/експерток від неурядових організацій, заснованих на значимій участі спільнот ЛГБТІ.

§ 17. Особливим аргументом за негайний початок роботи з легалізації (введення у правове поле) цивільних партнерств між особами однієї документальної статі в Україні є **факт присутності наших побратимів і посестер на фронті**, при тому що їхні партнери/партнерки лишаються в цивільному секторі, — і для таких випадків не існує жодних правових гарантій, передбачених в аналогічній ситуації для гетеросексуальних подружжів.

§ 18. Ми вбачаємо доцільним офіційне внесення законопроектів про реєстроване цивільне партнерство (або кількох альтернативних) на розгляд парламенту протягом 2023 року, до чого закликаємо солідарних народних депутаток і депутатів, а також урядові інституції через законодавчу ініціативу Кабінету Міністрів України.

1.4. Ознаки СОГІ як складова антидискримінаційних норм законодавства.

§ 19. Запроваджуючи національне антидискримінаційне законодавство на початку 10-х років, уряд проігнорував наші вимоги включити ознаки СОГІ до переліку явно зазначених антидискримінаційних підстав нового для того часу Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Зараз час це змінити. Ми звертаємо увагу уряду, парламенту, омбудсману на **потребу принципово оновити базовий антидискримінаційний закон**, включно з обов'язковим доданням ознак СОГІ до підстав заборони дискримінації, новаціями зі зміцнення інституції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, аж до наділення омбудсману правом законодавчої ініціативи.

§ 20. Водночас, звертаємо увагу законодавця на **необхідність вдосконалення великої кількості антидискримінаційних норм у чинних кодексах і законах України** шляхом приведення їх до певного національного стандарту («кліше антидискримінаційних ознак»), що має бути закладений саме в базовому антидискримінаційному законі. Сфера протидії

дискримінації є однією з тих, яка має якнайшвидше адаптуватися під вимоги часу, адже ландшафт тих сфер, де квітне дискримінація, є відображенням живих викликів у суспільстві.

1.5. Імплементация Стамбульської конвенції.

§ 21. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами ([Стамбульська конвенція](#)) від 11 травня 2011 р., що набрала чинності для України 1 листопада 2022 року, визнає сексуальну орієнтацію та ґендерну ідентичність сутнісними характеристиками особистості. Як вбачається з експертно-правового аналізу конвенції, вона є інклюзивною до запобігання домашньому насильству, яке чиниться як в ЛГБТІ-сім'ях, так і щодо ЛГБТІ-дітей у гетеросексуальних сім'ях. У зв'язку з цим звертаємо увагу уряду, парламенту, Урядової уповноваженої з питань ґендерної політики на **необхідність враховувати контекст ЛГБТІ/СОГІ при розробці змін до законодавства, підзаконних актів і конкретних заходів, спрямованих на глибоку імплементацію «Стамбулу» в національну правову систему.**

1.6. Зниження для ЧСЧ/ЛГБТІ бар'єрності в отриманні послуг громадського здоров'я.

§ 22. На розгляді в парламенті перебуває депутатська законодавча ініціатива у вигляді [законопроєкту 6364](#) — проєкту Закону України від 1 грудня 2021 року № 6364 «Про внесення змін до Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» щодо застосування сучасних підходів до профілактики, тестування і лікування ВІЛ-інфекції відповідно до керівних документів ВООЗ».

§ 23. На жаль, станом на час проведення національної консультації цей законопроєкт не передбачає узаконення права підготовленого немедичного персоналу здійснювати експрес-тестування людей із ключових груп, зокрема ЧСЧ, на антитіла до ВІЛ. Натомість в умовах війни та гуманітарної кризи **є вкрай важливим знижувати для ключових груп бар'єрність в отриманні послуг із профілактики інфікування ВІЛ**, насамперед послуг із тестування на ВІЛ.

§ 24. У зв'язку з цим звертаємося до ключових стейкхолдерів — Міністерства охорони здоров'я України, ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України», Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації, медичної допомоги та медичного страхування, авторки-розробниці законопроєкту н. д. України Лади Валентинівни Булах — із закликом переглянути бачення державної політики в сфері протидії поширенню ВІЛ та пристати на позицію розблокування права виконувати швидке тестування на ВІЛ силами немедичних працівників, зокрема консультантів, що працюють за принципом «рівний — рівному», з одночасним підсиленням інституційної спроможності первинної ланки медичної допомоги працювати з загальним населенням і ключовими групами щодо профілактики поширення ВІЛ.

1.7. Декриміналізація зараження ВІЛ.

§ 25. Стаття 130-та Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за поставлення іншої особи в ризик зараження ВІЛ, є архаїчною за суттю та непрацюючою за фактом. На думку правників і правничинь, які працюють у сфері громадського здоров'я, нозологію ВІЛ узагалі варто винести за дужки Кримінального кодексу України, оскільки її згадка є фактором додаткової стигми щодо людей, які живуть із ВІЛ.

§ 26. У зв'язку з цим ми принципово підтримуємо раніше внесені на розгляд парламенту законодавчі ініціативи щодо перегляду КК України у зазначеній частині (зокрема, законопроєкти [5488](#), [6365](#)), натомість пропонуємо партнерам також **розглянути можливість внесення у 2023 році на розгляд Верховної Ради України принципово нового доопрацьованого законопроєкту**, який концептуально переніс би карну відповідальність за умисне зараження ВІЛ до категорії злочинів із заподіяння тілесних ушкоджень (шкоди здоров'ю).

1.8. Регламентація обігу інтим-контенту серед дорослої аудиторії.

§ 27. Де-факто Україна входить у топ-20 країн за споживанням цифрового контенту відвертого змісту, так званої «порнографії». На часі — **декриміналізація поширення (продукування, споживання, монетизації) порноконтенту**, якщо таке поширення відбувається з дотриманням загальноновизнаних обмежень щодо каналів та аудиторії поширення відповідно до найкращих світових практик. В умовах війни, коли волею долі розлучаються близькі люди, приватний обмін інтим-контентом між ними точно має бути виведеним з-під дії Кримінального кодексу — і це лише одна з багатьох підстав рішучо реформувати національне законодавство в сфері захисту суспільної моралі.

§ 28. У зв'язку з цим констатуємо, що самий Закон України «Про захист суспільної моралі» станом на 20-ті роки XXI століття є морально застарілим і таким, який штучно гальмує осучаснення національного законодавства відповідно до живих потреб живих людей. На наш погляд, мораль, зокрема суспільну мораль, слід розглядати насамперед як соціально обумовлене явище, яке характеризується динамічним розвитком і апіорі не може бути зведене до певного законодавчого знаменника. Найкращим способом розблокувати розвиток національної правової системи в контексті суспільної моралі ми вбачаємо **повне скасування Закону України «Про захист суспільної моралі» із перенесенням тих його норм, яке зберігають свою актуальність, до інших актів законодавства.**

1.9. Допоміжні репродуктивні технології (ДРТ).

§ 29. Візія ЛГБТІ-спільнот полягає в тому, щоби **докорінно вдосконалити правові підстави застосування ДРТ в Україні**, відійшовши від філософії суто медичних показань і запровадивши філософію відповіді на соціальні причини бездітності та/або безшлюбності.

§ 30. У сфері ДРТ точно має бути **забезпечено рівність прав і можливостей одиноких (безшлюбних) жінок та одиноких (безшлюбних) чоловіків**, а ознаки СОГІ та відповідний їм стиль життя — припинити бути фактичною перепоною на шляху законного користування послугами ДРТ в Україні.

§ 31. Суб'єкти ЛГБТІ-руху засвідчують готовність брати й надалі участь у національному діалозі з питань реформування законодавства про ДРТ і закликають парламент, у якому на розгляді перебуває ціла низка законопроектів з цього приводу, утриматися від рішень, прийнятих поспіхом, і **виходити з принципу інклюзивності законодавства про ДРТ до потреб і соціального профілю українських громадян і громадян із числа ЛГБТІ.**

1.10. Відкликання (зняття з розгляду) гомофобних ініціатив.

§ 32. Станом на 2022 рік інституційна (схвалена державою) гомофобія є сутнісною ознакою «російського світу». Спроби «протягнути» інституційну гомофобію та трансфобію в українське законодавство є ударом по правозахисних цінностях української держави, саботажем євроінтеграційного курсу, відволіканням ресурсу державних інституцій на формалізоване опрацювання відповідних законопроектів і, звісно, наслідуванням найгірших російських практик. Тим не менше, станом на листопад 2022 року **на розгляді парламенту залишається чотири такі ініціативи** — законопроекти із реєстраційними номерами 3916, 6325, 6327 та 6473:

- a) проект Закону України від 22 липня 2020 року [№ 3916](#) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо охорони сім'ї, дитинства, материнства і батьківства»,
- b) проект Закону України від 19 листопада 2021 року [№ 6325](#) «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення у відповідність до Конституції норм про охорону сім'ї, дитинства, материнства і батьківства»,
- c) проект Закону України від 19 листопада 2021 року [№ 6327](#) «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за пропаганду відхилення від конституційних норм сім'ї, дитинства, материнства і батьківства»,

d) проєкт постанови Верховної Ради України від 28 грудня 2021 року [№ 6473](#) «Про звернення до Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади щодо скасування державної підтримки виробництва окремих фільмів задля захисту суспільної моралі».

§ 33. У зв'язку з тим, що жоден із цих законопроєктів не розглядався навіть у першому читанні, закликаємо апарат керівництва Верховної Ради України в установленому Регламентом порядку **зняти зазначені законопроєкти з розгляду** під час формування порядку денного чергової, 9-ї сесії Верховної Ради України IX скликання, що має розпочатися у лютому 2023 року.

§ 34. Доводимо до відома наших партнерів із парламенту, що **суб'єкти ЛГБТІ-руху й надалі здійснюватимуть прискіпливий моніторинг законодавчих ініціатив на предмет їхньої недискримінаційності за ознаками СОГІ**, а в разі виявлення таких ініціатив — уживатимуть контр-адвокаційних заходів, спрямованих на якнайшвидше їх відкликання (зняття з розгляду).

§ 35. Вважаємо доречним констатувати у цьому зв'язку, що всі без винятку попередні законодавчі ініціативи, спрямовані на обмеження вільного обігу інформації про ЛГБТІ в Україні (тобто на заборону так званої «пропаганди гомосексуалізму»), було в різний спосіб скасовано. Переконані, що подібні ініціативи чимдалі — тим менше отримуватимуть політичну перспективу.

2. Розвиток партнерства з парламентом і урядом

§ 36. Рух за громадянську рівність ЛГБТІ в Україні набрав достатньо обертів і експертизи, щоби розглядати партнерство (взаємодію, комунікацію) з урядом у широкому сенсі цього слова як питому складову своєї діяльності. За часи великої війни відбулося додаткове зближення позицій уряду та правозахисного ЛГБТІ-руху у контексті євроінтеграційних прагнень України. З урахуванням цього, пріоритетними у 2023 році виступатимуть комунікації з такими інституціями:

2.1. Верховна Рада України.

§ 37. Станом на IV квартал 2022 року у парламенті поточного, IX скликання, де-факто сформувалася група парламентарів та парламентарок, які поділяють ціннісні позиції щодо повної громадянської рівності для ЛГБТІ в Україні та готові підтримувати, вносити на розгляд, забезпечувати просування відповідних актів законодавства. Персональна участь низки народних депутатів України у нашій консультації — яскраве тому підтвердження.

§ 38. Профільними інституціями всередині парламенту, взаємодія з якими є для нас пріоритетною, виступають такі:

- a) Комітет Верховної Ради України **з питань здоров'я нації**, медичної допомоги та медичного страхування — у контексті змін до законодавства про громадське здоров'я, зокрема з питань національної відповіді на поширення ВІЛ,
- b) Комітет Верховної Ради України **з питань прав людини**, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій України, національних меншин і міжнародних відносин — у контексті вдосконалення антидискримінаційного законодавства, насамперед Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні»,
- c) Комітет Верховної Ради України **з питань правоохоронної діяльності** — у контексті запровадження відповідальності за злочини, мотивовані гомофобією та трансфобією, декриміналізації зараження ВІЛ, легалізації регульованого обігу інтим-контенту, всіх інших питань щодо внесення змін до Кримінального кодексу України,
- d) Комітет Верховної Ради України **з питань гуманітарної та інформаційної політики** — у контексті вдосконалення законодавства з питань сімейної політики, сфера якої віднесена до предмету відання комітету, зокрема в контексті визнання в Україні цивільних партнерств як форми сімейних стосунків,

е) апарат керівництва Верховної Ради України — у контексті формування пріоритетів законодавчої роботи парламенту на наступний рік, порядків денних сесій, регламентного зняття з розгляду окремих законопроектів.

§ 39. Закликаємо кожен із зазначених структурних підрозділів парламенту й надалі розбудовувати двосторонню комунікацію з нашими організаціями та експертами, залучати наш потенціал до законотворення, вести законодавчу роботу на засадах інклюзивності та сенситивності до потреб людей з українських ЛГБТІ-спільнот.

2.2. Інституція омбудсмана — Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

§ 40. Зміна у 2022 році персони омбудсмана та значного числа Представників і Представниць Уповноваженого має наслідком потребу в налагодженні взаємодії між організаціями ЛГБТІ-руху — з одного боку, та новими призначенцями інституції омбудсмана — з іншого. Ми вітаємо розпочатий омбудсманом Дмитром Лубінцем процес формування потужного пулу консультаційних та експертних рад і наголошуємо на важливості включення представників і представниць ЛГБТІ-руху до їхнього складу.

§ 41. Звертаємось до омбудсмана:

- а) тримати в полі прискіпливої уваги повідомлення про факти порушення в Україні прав людини на підставі сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, а також публічні заклики до обмеження в правах спільнот ЛГБТІ,
- б) рішучо реагувати на все ще вкорінену на муніципальному рівні практику звернень і заяв місцевих рад, які вдаються до стигматизації (соціального таврування), приниження людської гідності спільнот ЛГБТІ, намагаються пригасити кувалдою «традиційних цінностей» законодавчий прогрес у забезпеченні прав і свобод людини для ЛГБТІ,
- в) звертати увагу на геополітичне значення чинника гомофобії в умовах розв'язаної проти України війни з боку рф, переслідування та дифамацію спільнот ЛГБТІ на територіях, тимчасово окупованих російською федерацією, зокрема у Криму, на окупованих частинах Донецької, Запорізької, Луганської, Херсонської областей,
- г) при підготовці розділу про порушення прав ЛГБТІ в Україні для Щорічної доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2022 рік звернутися до даних моніторингу та експертного потенціалу ЛГБТІ-організацій,
- д) при формуванні рекомендацій органам державної влади в частині необхідності забезпечення в Україні громадянської рівності для ЛГБТІ в рамках Щорічної доповіді за 2022 рік — наголосити серед іншого на донині не виконаних або недовиконаних рекомендаціях Уповноваженого за попередні роки, навіть якщо їх уже включено в офіційні урядові плани,
- е) активно долучитися до розроблення законопроекту про цивільні партнерства на виконання 33-го заходу урядового плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, щодо якого Уповноважений визначений співвідповідальним (за згодою) разом із Мін'юстом.

2.3. Кабінет Міністрів України.

§ 42. Український уряд у добу війни гідно виконує більшість критичних функцій із забезпечення життєдіяльності держави, зберігає лідерство у наповненні практичним змістом євроінтеграційного та євроатлантичного курсу держави Україна.

§ 43. Від початку євроінтеграційного треку у 2022 році наші організації стали пліч-о-пліч з євроінтеграційною командою уряду, надаючи необхідну експертизу та розставляючи до відома уряду пріоритети щодо очікуваних змін з позиції спільнот ЛГБТІ.

§ 44. Ключовими урядовими процесами, координованими власне Кабінетом Міністрів України, вважаємо у 2023 році такі:

- a) **Євроінтеграція.** — Закликаємо Офіс віцепрем'єр-міністерки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України й надалі брати до уваги візію ЛГБТІ-спільнот щодо пріоритетів євроінтеграційного курсу, зокрема щодо законодавчих новацій. Надання певним законодавчим ініціативам ознаки євроінтеграційних значно прискорює їхнє втілення та підвищує якість юридичного опрацювання.
- 1) Одним із законопроектів, якому вже надано статус євроінтеграційного, є 5488 — і ми закликаємо урядовий євроінтеграційний офіс до додаткових дій з метою його якнайшвидшого розгляду та прийняття парламентом.
 - 2) На наше переконання, запровадження в Україні бодай якоїсь форми правового визнання цивільних партнерств між особами однієї документальної статі — а наразі йдеться про запровадження інституту реєстрованого цивільного партнерства ([#РЦП](#)) — у повній мірі відповідає двом із семи спільних цінностей, визначених у преамбулі [Угоди про асоціацію](#) між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, а саме — цінності «поваги до прав людини і основоположних свобод, ... а також недискримінації осіб, які належать до меншин» та цінності «поваги до різноманітності». У зв'язку з цим пропонуємо розглядати запровадження реєстрованого цивільного партнерства в Україні як крок, спрямований на виконання Угоди про асоціацію.
- b) **Упровадження Національної стратегії у сфері прав людини та плану дій з її реалізації на 2021–2023 роки.** — Зазначений урядовий план дій, складений з урахуванням пропозицій спільнот ЛГБТІ, містить чимало задач, спрямованих на забезпечення громадянської рівності для ЛГБТІ. На наш погляд, одного року, що залишився на його виконання, критично мало заради того, щоби всі відповідні заходи бути реалізовані якісно та в строк. У зв'язку з цим закликаємо Кабінет Міністрів України вже з початку 2023 року внести до плану дій організаційні корективи, а частково й переглянути змістовну частину, насамперед у зв'язку з інтенсивним євроінтеграційним процесом. На нашу думку, за таких умов *зазначений план дій може бути пролонгований щонайменше на весь 2024 рік*, що надасть додатковий поштовх повноцінній реалізації його заходів.
- c) **Державна сімейна політика.** — Попри позитивні зрушення у сфері захисту в Україні прав і свобод людини для ЛГБТІ, попри рішучі кроки щодо забезпечення прав і свобод для низки меншин і громад, зокрема національних, увага держави та уряду до сімейної політики перебуває на недостатньому рівні.
- 1) Зокрема, в сімейній політиці донині панує парадигма гетероцентризму, коли сім'ї, що засновані на партнерському союзі двох осіб однієї документальної статі, в тому числі одностатеві партнерства з дітьми, фактично виключені з поля зору держави в цілому та соціальних служб зокрема. Водночас, у добу війни значно (критично) зріс вплив воєнних та гуманітарних факторів на народонаселення.
 - 2) У зв'язку з цим ми повторюємо раніше надані рекомендації на адресу уряду щодо створення в системі центральних органів виконавчої влади відомства, до сфери компетенції якого було би віднесено питання народонаселення, включно з міграційною, демографічною та сімейною політикою. До солідарності з таким управлінським кроком ми закликаємо профільне відомство — Міністерство соціальної політики України, профільний парламентський комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики (саме до його відання віднесено сімейну політику), а також Фонд народонаселення ООН (UNFPA). Зі свого боку, наші організації готові взяти активну експертну участь у відпрацюванні під егідою новоствореного відомства *оновленої парадигми державної політики у сфері піклування про українські сім'ї в усьому їхньому розмаїтті*.
- d) **Політика ґендерної рівності та ґендерної сенситивності.** — Ми вітаємо багаторічні зусилля Урядової уповноваженої з питань ґендерної політики та її офісу щодо наповнення в Україні реальним змістом політики рівних можливостей чоловіків і жінок. Особиста участь

пані Уповноваженої у національній консультації 2022 року свідчить про високу увагу уряду до ґендерного виміру ЛГБТІ-проблематики в Україні.

- 1) З урахуванням цього ми акцентуємо на тому, що даліше впровадження в Україні політики рівних можливостей чоловіків і жінок має відбуватися на основах, чутливих до ЛГБТІ, з повагою як до цисґендерної, так і трансґендерної ідентичності наших співгромадян і співгромадинок, а застосовність нових норм у галузі ґендерної рівності до спільнот ЛГБТІ має заздалегідь моделюватися в час їх проектування.
- 2) У цьому зв'язку наполягаємо на повноцінному врахуванні ознак СОГІ як сутнісних ознак особистості на треку імплементації в нашій країні Стамбульської конвенції.
- 3) Найближчим кроком з утвердження ґендерної рівності та ґендерної чутливості вбачаємо стратегію запровадження цих принципів у сфері освіти.

2.4. Офіс Генерального прокурора України.

§ 45. Констатуємо вирішальну роль Офісу Генпрокурора в додержанні в Україні законності та правопорядку,

- a) вітаємо включення представників ЛГБТІ-організацій до складу міжнародних експертних і робочих груп при Офісі;
- b) закликаємо брати й надалі до уваги контекст ЛГБТІ/СОГІ в роботі Міжвідомчої робочої групи з питань розслідування злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту («Міжнародної ради експертів із питань розслідування злочинів, вчинених в умовах збройного конфлікту») при Офісі Генерального прокурора України, зокрема **приділяти належну увагу документуванню та розслідуванню злочинів з елементами сексуального насильства** — із одночасною психологічною підтримкою та реабілітацією потерпілих, зокрема з числа ЛГБТІ;
- c) пропонуємо поглибити комунікацію та посилити взаємодію між відповідними структурними і територіальними підрозділами Офісу, з одного боку, та суб'єктами правозахисного ЛГБТІ-руху з іншого, насамперед на місцях, — з метою системного покращення розкриття старих і нових злочинів, учинених з мотивів нетерпимості, зокрема злочинів з перешкоджання законній діяльності неурядових організацій ЛГБТІ-спільнот.

2.5. Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ України).

§ 46. 2023 рік має бути роком імплементації нового [Закону](#) України «Про систему громадського здоров'я».

§ 47. Крім того, наприкінці 2022 року — на початку 2023 року ми очікуємо ухвалення парламентом істотних поправок до базового закону про ВІЛ — Закону України «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ».

§ 48. У зв'язку з цим звертаємося до МОЗ та ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» з пропозиціями:

- a) включити представників (представниць) спільнот ЛГБТІ до складу національної координаційної ради з питань громадського здоров'я, формування якої передбачено п. 17 ч. 1 ст. 8 закону «Про систему громадського здоров'я»,
- b) змінити у підзаконній нормативно-правовій базі, видання якої належить до сфери компетенції МОЗ, термін «група підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ» на термін «ключова група у профілактиці поширення ВІЛ» та затвердити перелік зазначених ключових груп із обов'язковим включенням до їхнього складу ЧСЧ та трансґендерних людей; визначити критерії приналежності особи до певної ключової групи, скасувавши відповідно чинність [наказу](#) МОЗ України від 8 лютого 2013 р. № 104 «Про затвердження Переліку та Критеріїв визначення груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ»,
- c) сконцентруватися на оперативній імплементації в Україні Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я 11-го перегляду (МКХ-11),

яка містить принципово нові в порівнянні з іще чинною МКХ-10 підходи до явищ ґендерної дисфорії та трансґендерності.

2.6. Міністерство юстиції України (Мін'юст).

§ 49. Провідною темою для комунікації з Мін'юстом упродовж 2023 року ми вбачаємо тематику запровадження в Україні інституту реєстрованого цивільного партнерства ([#РЦП](#)), що прямо передбачено 33-м заходом урядового [плану дій](#) з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки з терміном виконання «грудень 2023 року».

§ 50. У зв'язку з цим звертаємося до Мін'юсту з такими меседжами:

- a) за даними новітніх соціологічних [досліджень](#), станом на початок 2022 року більшість населення (53 % у цілому по країні) підтримує запровадження в законодавстві прямих заборон щодо дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та встановлення юридичної відповідальності за мову ворожнечі щодо геїв та лесбійок; з цього випливає, що найкращим комунікаційним аргументом для широкої громадськості щодо запровадження інституту реєстрованих партнерств для людей однієї документальної статі є необхідність подолання в Україні інституційної дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та встановлення соціальної справедливості,
- b) для забезпечення ефективного лідерства у справі запровадження реєстрованих цивільних партнерств варто сполучити зусилля з широким колом зацікавлених сторін: іншими державними відомствами (зокрема МЗС), міжурядовими організаціями (зокрема ПРООН), академічною правничою спільнотою, ЛГБТІ-організаціями, дослідницькими інституціями, а також із Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини.

2.7. Міністерство закордонних справ України.

§ 51. Висловлюючи подяку Міністерству за безпосередню участь представника МЗС у національній консультації, звертаємо увагу зовнішньополітичного відомства на такі задачі, які, з погляду ЛГБТІ-організацій, є пріоритетними впродовж 2023 року:

- a) визнання в Україні чинними партнерств/шлюбів, укладених в інших державних юрисдикціях двома особами однієї документальної статі за участю однієї або обох осіб із українським громадянством,
- b) подальша послідовна підтримка в міжнародній політиці та глобальному вимірі рішень, документів, заходів, спрямованих на подолання стигми й дискримінації за ознаками СОГІ, забезпечення практичної рівності для ЛГБТІ на всіх континентах, у всіх регіонах і країнах світу,
- c) лідерство у підготовці нових двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод, ратифікація раніше підписаних Україною міжнародних угод, які б містили (які містять) норми з недопущення дискримінації на підставах СОГІ,
- d) реалізація державою Україна адресованих їй офіційних рекомендацій міжнародних і зарубіжних інституцій щодо виконання й просування прав людини для ЛГБТІ, зокрема рекомендацій Незалежного експерта із питання про захист від насильства і дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності, що містяться в [Доповіді](#) від 27 квітня 2020 року, представлений на 44-й сесії Ради з прав людини Генеральної Асамблеї ООН (червень—липень 2020 року),
- e) важливість наповнення практичним змістом пункту про «боротьбу з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і дискримінацією, у тому числі проти ... членів спільноти ЛГБТІК+», що міститься в [Хартії](#) стратегічного партнерства Україна—США від 10 листопада 2021 року.

2.8. Міністерство внутрішніх справ України (МВС).

§ 52. Висловлюючи вдячність Міністерству в цілому та Департаментові моніторингу дотримання прав людини зокрема за персональну участь представниць відомства в національній консультації, звертаємо увагу провідної інституції в системі центральних органів

виконавчої влади, на яку покладено «формування і реалізацію державної політики у сфері захисту прав і свобод громадян», на таке:

- a) у 2023 році провідною спільною задачею на ЛГБТІ-треку залишається **проактивне просування** раніше розробленого за лідерства Міністерства з урахуванням позиції громадськості **законопроєкту 5488** — проєкту Закону України від 13 травня 2021 р. № 5488 «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації» — шляхом пропонування його до плану законопроєктної роботи парламенту на 2023 рік, систематичної підтримки від імені уряду під час розгляду на рівні головного парламентського комітету — Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності — і далі в рамках першого і подальших читань;
- b) окремим важливим орієнтиром для вдосконалення практичної роботи МВС слід розглядати у 2023 році **підвищення компетенції оперативного персоналу щодо виявлення (ідентифікації), документування та розслідування злочинів, мотивованих нетерпимістю**, зокрема гомофобією та трансфобією, навіть у межах поточного законодавства, відповідно до статті 161 Кримінального кодексу України — «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками»:
 - 1) для проведення такої роботи з боку ЛГБТІ-організацій Міністерству може бути запропоновано налагодження міжсекторальної взаємодії з окремими міжнародними агенціями, провідними правозахисними інституціями партнерських іноземних урядів — з метою надання технічної допомоги МВС;
 - 2) також убачається доцільним розроблення в системі навчально-освітніх закладів самого Міністерства принципово оновлених методичних рекомендацій щодо злочинів, мотивованих нетерпимістю за широким переліком ознак, зокрема СОГІ, причому допомогу в такій роботі може бути надано з боку експертних суб'єктів ЛГБТІ-руху;
- c) з метою належного розслідування на місцях тих злочинів, що скоєні з мотивів гомофобії та трансфобії, **рекомендуємо МВС налагодити через свої територіальні підрозділи пряму комунікацію з місцевими суб'єктами ЛГБТІ-руху** — організаціями та їхніми територіальними підрозділами — для залучення експертної допомоги і надання в межах законодавства сприяння слідчим;
- d) акцентуємо на **важливості превентивної функції органів внутрішніх справ щодо попередження порушень громадського порядку, зокрема з мотивів гомофобії та трансфобії**, звертаємо у цьому зв'язку увагу Міністерства на те, що зазвичай ті угруповання, з якими асоційовані факти порушення громадського порядку, є відомими, зокрема через своє публічно засвідчене негативне, осудливе ставлення до ЛГБТІ — і це, на наш погляд, спрощує задачі, які стоять перед органами внутрішніх справ у частині превентивної роботи;
- e) звертаємо увагу Міністерства на **важливість використання в публічній та приватній комунікації політично коректної лексики та термінології**, зокрема на необхідність відійти від виразів на кшталт «сексуальні меншини», «традиційна / нетрадиційна орієнтація», натомість послуговуватися виразами «спільноти ЛГБТІ+», «люди з числа ЛГБТІ+», «ознаки СОГІ [сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності]», «гомосексуальність» тощо (термінологічний гайд може бути створений на запит Міністерства та наданий для використання в роботі);
- f) з урахуванням того, що безпосередньо в системі Міністерства внутрішніх справ України працює чимало людей із ЛГБТІ-спільнот, закликаємо відомство **вдосконалити корпоративні політики для заохочення розмаїття і підтримки персоналу незалежно від ознак СОГІ**, причому звертаємо увагу, що у зв'язку зі значною стигмою щодо людей із числа ЛГБТІ в силових (правоохоронних) відомствах корпоративна політика рівності має бути впроваджена навіть за видимої відсутності ЛГБТІ: представники та

представниці ЛГБТІ зможуть у помітний спосіб засвідчити свої присутність у системі внутрішніх справ лише за тих умов, якщо таку політику буде запроваджено.

3. Громадське здоров'я

3.1. Розвиток міжсекторальної взаємодії в галузі громадського здоров'я.

§ 53. Національний координаційний механізм із відповіді на поширення ВІЛ, уособлюваний Національною радою з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу (Нацрадою з ТБ/ВІЛ) та її окремими органами, зокрема комітетом з регіональної політики та комітетом з програмних питань, працює в Україні на принципових засадах залучення до своєї роботи уповноважених представників ключової групи ЧСЧ і представників/представниць транс*-спільнот.

§ 54. Нацрада з ТБ/ВІЛ є органом міжсекторальної взаємодії, де голос ключових спільнот є основним способом донести нашу позицію з питань епідемічного благополуччя до уряду та міжнародних партнерів. Водночас, у 2022 році в Україні прийнято закон «Про систему громадського здоров'я», який буде введено в дію з жовтня 2023 року та яким передбачено формування ще однієї міжсекторальної ради — національної ради з питань громадського здоров'я.

§ 55. З урахуванням викладеного, акцентуємо увагу партнерів по національному координаційному механізмі та по сфері громадського здоров'я, що, на нашу думку:

- a) передбачене національними правилами та політиками Глобального фонду делегування представників ключової групи ЧСЧ до складу Нацради з ТБ/ВІЛ має відбуватися на основі вибору з боку організацій, які не тільки мають досвід надання послуг громадського здоров'я для ЧСЧ, але й обов'язково засновані на значимій участі спільноти,
- b) нова Національна координаційна рада громадського здоров'я має формуватися як автономний консультативно-дорадчий орган, не сполучений із Нацрадою з ТБ/ВІЛ; аналогічним чином мають формуватися передбачені законом регіональні коордради громадського здоров'я; при цьому в коордрадах громадського здоров'я усіх рівнів доцільно передбачити представництво ключових груп населення, яких проблематика громадського здоров'я торкається пріоритетно.

§ 56. З огляду на надскладну ситуацію, спричинену війною в галузі громадського здоров'я, зокрема в частині фактичного скасування зобов'язань держави фінансувати заходи з профілактики поширення ВІЛ серед ключових груп в Україні за рахунок доходної частини Державного бюджету на національному рівні та скасування аналогічного фінансування на місцевому рівні, ми **звертаємося до Глобального фонду** для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією як старого та надійного партнера України з проханням якомога швидше (до завершення 2022 року) **підтвердити Україні готовність надати чергові транші фінансової допомоги в межах раунду на 2024–2026 роки**, з обов'язковими програмними компонентами зі зміцнення систем спільнот, адвокації прогресивних законодавчих змін для ефективної відповіді на поширення ВІЛ, розвитку національної експертизи та досліджень, об'єктами яких є ключові групи з профілактики інфікування ВІЛ у цілому і ЧСЧ та транс*-особи зокрема.

3.2. Розвиток системи послуг у галузі громадського здоров'я.

§ 57. Широкомасштабна агресія РФ проти України, яка почалася 24 лютого 2022 року, перервала планомірний сталий розвиток системи послуг громадського здоров'я, зокрема для ключових груп у профілактиці поширення ВІЛ-інфекції, включаючи ЧСЧ і трансгендерних людей.

§ 58. Слід констатувати, що для багатьох людей із ключових груп змінилася пріоритетність власних потреб: на першу чергу вийшли потреби гуманітарного змісту, натомість пріоритет піклування про власне здоров'я та здоров'я своїх ближніх знизився. Водночас, ключова група ЧСЧ продовжує демонструвати поведінкові практики, які у сполученні з соціальними

обставинами (внутрішньою та зовнішньою міграцією, частою втратою роботи, скороченням доходів, розривом старих соціальних зв'язків та налагодженням нових тощо) обумовлюють **збереження об'єктивної потреби в наданні чоловікам, які мають сексуальні стосунки з чоловіками, послуг у сфері охорони здоров'я** — як в інтересах самих ЧСЧ та їхніх ближніх, так і в інтересах громадського здоров'я.

§ 59. У зв'язку з цим констатуємо, що в умовах широкомасштабної війни проти України ЧСЧ та трансгендерні люди зберігають свій статус ключових груп у профілактиці поширення ВІЛ-інфекції.

§ 60. Водночас, соціальна уразливість спільнот ЛГБТІ в контексті військових дій, потенційної чи наявної окупації українських територій є особливо високою у зв'язку з інституційним просуванням гомофобії та трансфобії з боку держави-агресорки на власній конституційній території та окупованих територіях України.

§ 61. Надання послуг громадського здоров'я для ЧСЧ і трансгендерних людей потребує адаптації під умови воєнного стану та гуманітарних викликів, а саме:

- 1) запровадження принципу «послуги йдуть за людиною», тобто скорочення прив'язки до місця попереднього чи поточного проживання — у зв'язку з підвищенням мобільності людей,
- 2) формування додаткової мотивації щодо піклування про власне здоров'я через попереднє задоволення первісних гуманітарних потреб,
- 3) ширшого запровадження низькопорогових соціальних послуг, зокрема послуг із релокації, тимчасового розміщення (проживання), насамперед на базі шелтерів, а також послуг зі сприяння в працевлаштуванні та адаптації на новому місці знаходження,
- 4) широкого запровадження послуг, додаткових до гарантованого державою пакета, насамперед послуг у сфері психічного (ментального) здоров'я, а також консультацій правового змісту,
- 5) зниження бар'єрності в отриманні послуг, зокрема шляхом нормативно-правових новацій щодо узаконення надання послуг зі швидкого тестування на антитіла до ВІЛ силами підготовленого немедичного персоналу, включаючи соціальних працівників неурядових організацій.

§ 62. Необхідно **вивчити роль міграції — як внутрішньої, так і зовнішньої — у межах ключових груп ЧСЧ і трансгендерних людей**, зокрема в контексті впливу міграції на поведінковий профіль людей із цих ключових груп.

§ 63. **З особливою обережністю слід підійти до оновлення оцінки чисельності ключових груп ЧСЧ і трансгендерних людей** — як у національному вимірі, так і в регіональному розрізі. При оцінці слід зважати на масову міграцію ключових груп в умовах війни та суттєве зниження стабільності певного місця проживання (перебування).

§ 64. Сталість фінансування послуг громадського здоров'я для ЧСЧ і трансгендерних людей в поточних умовах на контрольованих урядом територіях України може бути забезпечена, на наш погляд, навіть в умовах широкомасштабної війни — насамперед завдяки зовнішнім джерелам наповнення Державного бюджету.

§ 65. **Група ЧСЧ, вочевидь, стикається з новими викликами у сфері охорони здоров'я, не пов'язаними безпосередньо з війною:** викликами виступають, зокрема, мавпяча віспа [#mpox](#) та сплеск окремих інфекцій, що передаються переважно сексуальним шляхом, насамперед *treponema pallidum*. У зв'язку з цим рекомендуємо ДУ «Центр громадського здоров'я МОЗ України» розглянути можливість запровадження в Україні для груп підвищеного ризику щодо захворювання на мавпячу віспу опції добровільного, але безкоштовного для пацієнта щеплення від збудника мавпячої віспи.

§ 66. **Має дедалі зростати роль і значення дистанційних методів надання послуг**, включаючи консультування з питань здоров'я в цілому та інфекційного благополуччя зокрема, зокрема методами телемедицини; надсилання поштовими сервісами і кур'єрськими службами

засобів профілактики інфікування ВІЛ (кондомів, лубрикантів, в окремих випадках — препаратів доконтактної профілактики).

§ 67. Виникає потреба в **подальшому розвитку волонтерства** в межах ключових груп ЧСЧ і трансгендерних людей для подання допомоги наявним проектам і програмам гуманітарної підтримки та громадського здоров'я. Таке волонтерство розглядається, зокрема, як спосіб соціалізації окремих людей з числа ключових груп після їхньої релокації в межах України.

§ 68. В очікуванні масштабної ресурсної (фінансової) підтримки з боку Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією звертаємося до Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу з пропозицією **поставити у пріоритет нової заявки країни на адресу Глобального фонду блок заходів, спрямованих на ключові групи ЧСЧ і трансгендерних людей**, включаючи:

- 1) заходи з профілактики поширення ВІЛ, вірусних гепатитів та ІПСШ, включаючи PrEP (доконтактну профілактику інфікування ВІЛ),
- 2) заходи з лікування, догляду та підтримки ЧСЧ і трансгендерних людей, які живуть з ВІЛ, заходи з лікування вірусних гепатитів та ІПСШ,
- 3) заходи з розвитку систем спільнот, включаючи інституційний розвиток самоорганізацій ключових спільнот, підтримку лідерства і розвиток національної експертизи з питань ЧСЧ/ЛГБТІ,
- 4) заходи з покращення політико-правового середовища, просування прав людини для ЧСЧ/ЛГБТІ, подолання стигми й дискримінації за ознаками СОГІ (сексуальної орієнтації та ґендерної ідентичності), усунення політико-правових бар'єрів у доступі до послуг у зв'язку з ВІЛ.

3.3. Трансгендерний трек у 2023 році.

§ 69. Широкомасштабна війна, яка почалася 24 лютого 2022 року, спричинила структурні зміни у спільнотах трансгендерних людей з українським громадянством:

- 1) під ризиками окупації, переривання життєво необхідної замісної гормональної терапії (ЗГТ), відчуючи об'єктивні загрози своїм життю та здоров'ю, чимало трансгендерних людей залишили територію України та перемістилися під захист країн Євросоюзу, де значна, а ймовірно — більша частина з них планує залишатися назавжди,
- 2) керівництво та ключовий персонал деяких організацій, заснованих на значимій участі транс*-персон, перебувають за межами конституційної території України, що об'єктивно послаблює раніше досягнутий рівень інституційного розвитку та представництва транс*-спільнот на національному рівні,
- 3) мілітаризація українського суспільства об'єктивно звужує зону комфорту для транс*-людей у частині вільного вираження своєї ґендерної ідентичності, спричиняє більшу закритість транс*-людей.

§ 70. Тим не менше, в умовах великої війни виявляється потреба в таких змінах і новаціях:

- a) **Офіційний перехід** системи медичної статистики України з Міжнародної статистичної класифікації хвороб та споріднених проблем охорони здоров'я десятого перегляду (**МКХ-10**) на **МКХ одинадцятого перегляду**, адже МКХ-11 трактує питання ґендерної дисфорії принципово відмінно від поки що чинної МКХ-10. У цьому зв'язку може бути рекомендовано:
 - 1) виконання перекладу українською мовою та популяризацію в професійних колах саме тих фрагментів МКХ-11, які стосуються ґендерної ідентичності,
 - 2) підготування до відома зацікавлених сторін експертного роз'яснення щодо сутнісної різниці в трактуванні питань ґендерної ідентичності та ґендерної дисфорії між 10-м та 11-м переглядами МКХ.
- b) Консультаційний супровід медичної та юридичної спрямованості у процесі взаємодії транс*-осіб із територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки

(колишніми військкоматами) та проходження військово-лікарської комісії — з прицілом на сприяння в досягненні бажаного для трансгендерної людини результату — визнання придатною до військової служби з метою подальшої мобілізації чи, навпаки, визнання непридатною із виключенням з військового обліку і розблокуванням виїзду за кордон.

- с) **Розроблення гарантованого державою пакета послуг з профілактики інфікування ВІЛ для трансгендерних осіб** та його нормативно-правове закріплення — за аналогією, як такі пакети послуг визначено та закріплено для трьох основних «груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ» — чоловіків, які мають сексуальні стосунки з чоловіками (ЧСЧ), осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду (СП), людей, які вживають наркотичні засоби ін'єкційним шляхом (ЛВНІ), — [наказом](#) МОЗ України від 12 липня 2019 р. № 1606 «Про затвердження Порядку надання послуг з профілактики ВІЛ серед представників груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ», прийнятого на виконання [постанови](#) Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 497 «Деякі питання надання послуг представникам груп підвищеного ризику щодо інфікування ВІЛ та людям, які живуть з ВІЛ».
- д) **Підвищення транс-компетентності медичного персоналу** (лікарів), включаючи:
- 1) поглиблення вивчення тематики ґендерної дисфорії у медичних вишах,
 - 2) покращення поінформованості сімейних лікарів з проблематики ґендерної дисфорії,
 - 3) підвищення компетентності ендокринологів з питань ЗГТ,
 - 4) включення транс*-проблематики до програм післядипломної медичної освіти.
- е) **Забезпечення доступності ЗГТ для всіх, хто її потребує**, зокрема в частині:
- 1) опрацювання перспектив закупівлі препаратів ЗГТ за кошти державного бюджету в рамках програм медичних гарантій та/або — на період воєнного стану — за грантові кошти Глобального фонду,
 - 2) безперешкодного ліцензування в Україні препаратів ЗГТ іноземного виробництва, на які є запит серед транс*-спільнот,
 - 3) врегулювання можливості застосування генериків у разі недоступності основних ліцензованих препаратів.
- ф) Оновлення персонального представництва організацій, що репрезентують інтереси трансгендерних осіб, у складі Національної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу.

Звертаємося до широкого кола наших партнерів із закликом узяти до уваги викладені в цій Дорожній карті пріоритети, міркування, пропозиції, використати їх як при плануванні, так і в межах провадження власної діяльності в Україні та на європейському і глобальному рівні з просування й забезпечення прав і свобод людини для ЛГБТІ, піклування про громадське здоров'я та епідемічне благополуччя.

